

PH. FOOTOVÁ O ĽUDSKEJ PRIRODZENOSTI V KONTEXTE ARISTOTELOVSKÉHO NATURALIZMU

Prednáška na workshop APVV, 6. 11. 2019.

M. Chabada

ARISTOTELOVSKÝ ETICKÝ NATURALIZMUS

- AEN kvalifikuje „dobrý“ ako *atributívne adjektívum* (proti Moorovi)
- AEN získava praktickú relevanciu na základe zdôrazňovania vzťahu k *cnostiam* (cnosti ako spojnice faktov a noriem)
- AEN zdôrazňuje *transformatívnu silu racionality* (proti nonkognitivismu)
- AEN vychádza z nevyhnutného vzťahu medzi *prirodzenou teleológiou a normatívnou platnosťou* („aristotelovské nevyhnutnosti“ / životná forma ako základ hodnotení)
- AEN „ohrozuje“ *autonómiu etiky* tým, že hovorí o závislosti morálnych súdov od hodnotení druhu
- Výhrady k AEN: etika „common sense“; R. Spaemann „etika normálnosti“; nevedeckosť – vychádza z „folk biology“ alebo „folk psychology“, podozrenie z „arm-chaire“ uvažovania

NOVÝ ZAČIATOK“ – VÝCHODISKÁ A CIELE

- E. Anscombová – program novej etickej koncepcie
- L. Wittgenstein – oslobodiť jazyk morálky od mylných metafyzických implikácií a obrátiť pozornosť na skutočnosti ľudského života (deskriptívna etika); skepsa k možnosti vedeckosti etiky – terapeutické gesto ako utlmiť vysoké očakávania kladené na morálne zdôvodňovanie
- Samozrejme Aristoteles a Akvinský
- Footovej ambícia – **morálne zlo = druh prirodzeného defektu**
- Stredobodom etického uvažovania je pojem **života**
- „Morálny argument sa ... zakladá na skutočnostiach ľudského života“ (s. 42)
- **Hodnotenia ľudského konania závisia od podstatných znakov špecificky ľudského života (s. 31)**
- **Čo sú skutočnosti (ľudského) života?**

NOVÝ ZAČIATOK“ – VÝCHODISKÁ A CIELE

- Čo je dobré? – Moore: *dobré* je zvláštny druh vlastnosti, „ne-prirodzenej“ a nedefinovateľnej vlastnosti
- P. Geach: „dobrý“ vyžaduje doplnenie substantívom
- Rozlíšenie adjektívnych výrazov – predikatívne a atributívne
- 1. predikatívne – charakterizuje objekt nezávisle od druhu objektov: biele auto je bielym v tom istom zmysle, v akom je biela labuť biela
- 2. atributívne adjektívum – atribút sortálneho pojmu; význam je závislý od druhu predmetu, ktorému sa prisudzuje (nôž, pes, človek)
- Dobrý – atributívny výraz, ktorým sa vyjadruje vlastná funkcia veci v zhode s vnútornou prirodzenosťou / formou veci; nie je potrebné objasňovať predikát „dobrý“ samostatne

„NOVÝ ZAČIATOK“ – VÝCHODISKÁ A CIELE

- Individuum X exemplifikuje formu $S = X$ je ako S dobré (Rex je ako pes dobrý atď.)
- Dobrý – nie je výrazom emócie, predpisu alebo projekcie (proti subjektivismu, nonkognitivismu a preskriptivismu)
- **Prirodzené vs. sekundárne dobro:**
- **Prirodzené dobro** – „nezávislá“ a „vnútorná“ kvalita, ktorá nemá nič spoločné s potrebami a prániami iného druhu
- Závisí od **životnej formy druhu**, ku ktorému individuum patrí
- **Prírodno-historická výpoveď:** „S sú/robia F“ platí, potom individuum S, ktoré nie je/nerobí F, je iné, než by *malo byť*, totiž slabé, choré alebo defektné nejakým iným spôsobom.“ (s. 50)

PRIRODZENÉ NORMY

- Prírodno-historická výpoveď ukazuje formálny vzor prirodzenej normativity (po formálnej stránke sú PH-výpovede o živočíchoch a človeku rovnaké)
- PH-výpoveď vyjadruje teleológiu druhu
- „Pri rastlinách a zvieratách je „dobré“ späté s pojmami ako život, smrť, reprodukcia, obrana a prijímanie potravy“ (s. 57)
- Exemplár, ktorý vykazuje prirodzený defekt, je prirodzene zlým exemplárom svojho druhu / životnej formy
- Splňa / nespĺňa svoju druhovú teleológiu
- Včely tancujú, keď nájdu med – Táto včela netancuje = defektná včela; Vlci lovia vo svorke – tento vlk loví sám = defektný vlk atď.

PRIRODZENÉ NORMY

- Aristotelian Necessities / Categoricals (AN / AC)
- AN (Anscombová) – človek, ktorý má 32 zubov; počet zubov nie je náhodné určenie, ale je nevyhnutnosťou, aby sme mohli robiť φ (poriadne požiť potravu)
- Vzťahnuté na **životné aktivity** organizmu; čo je nevyhnutné na to, aby daná vec bola **dobрым exemplárom** tohto druhu; to, čo je potrebné, aby členovia nejakého druhu viedli **vydarený / dobrý** život
- AC opisujú povahu a spôsob **životného cyklu** (s. 55); vzťahujú sa na **teleológiu druhu** (s. 53)
- AC zakladajú vnútorné **normy / štandardy**, podľa ktorých sa posudzujú individua, či ich spĺňajú alebo nie, t. j. či sú dobrými exemplármi svojho druhu, alebo nie
- Len ak vieme, **čo X je**, vieme, **kedy je X dobré** – kedy je jeho funkcia v zhode s formou, prirodzenosťou (antiindividualistický / holistický / objektivistický prístup): dobro druhu \neq dobro individua

PRECHOD KU ČLOVEKU

- **Problém:** Chceme skutočne tvrdiť, že ľudské silné a slabé stránky, dokonca samotné cnosti a neresti, by sa museli vzťahovať na „biologické“ cykly?“ (s. 63), t. j. reprodukciu, sebazáchovu a pod. (biologické potreby)?
- **Reprodukcia:** „Absencia schopnosti *reprodukcie* je *defektom* daného človeka. No rozhodnutie pre bezdetnosť alebo celibát *nie je* však z tohto dôvodu *zlé*. Lebo blaho človeka nie je to isté ako dobro rastliny prípadne zvierata. Rodenie a výchova detí nie je v ľudskom živote posledným dobrom, pretože iné komponenty dobra, napríklad požiadavky práce, môžu zdôvodňovať zrieknutie sa rodinného života.“ (s. 64)

PRECHOD KU ČLOVEKU

- Sebazáchova – u ľudí komplexnejšie než u živočíchov; „Teleológia človeka sa nevyčerpáva v prežití samotnom.“ (s. 64); sebaobetovanie a pod.
- Formálny vzorec použitia slov „dobrý“ / „zlý“ je ten istý ako pri živočíchoch a rastlinách
- Aká je ľudská životná forma / prirodzenosť a aký je „telos“ človeka?
- „Čo je dobré pre človeka, to sa odlišuje od toho, čo je dobré pre rastlinu prípadne pre zviera. Tam sa preukazuje dobro v úspechu cyklu vzniku, sebazáchovy a reprodukcie. **Dobro človeka je sui generis.**“ (s. 75)
- „Zvieratá sú nasmerované na dobro, ktoré **vidia** (angl. **good that they see**), napríklad na potravu; no ľudia sú nasmerovaní na to, čo **pokladajú za dobré** (angl. **what they see as good**).“ (s. 85)

PRAKTICKÁ RACIONALITA

- „Hovoriť o dobrej osobe neznamena hodnotiť individuum vzhľadom na telesné znaky alebo schopnosti ako zrak a pamäť, ale hodnotiť ho vzhľadom na jeho **racionálnu vôľu**.“ (s. 92)
- **Životná forma človeka: racionálna vôľa / praktická racionalita (dobrovoľné konanie na základe dôvodov, ktoré rozum uzná / pokladá za dôvody)**
- Prirodzená kvalita / defekt u človeka – kvalita / defekt racionálnej vôle (defekty racionálnej vôle: absencia poznania a dobrovoľnosti)
- Ak použijeme „dobrý“ na človeka – hodnotíme jeho racionálnu kvalitu vôle / kvalitu charakteru
- „Čo robí *dobrý* človek“: a) extenzionálne: dodržiava sľub, je prajný, nápomocný, stará sa, nezabíja; b) intenzionálne: dobré = racionálne konanie

ČO ROBÍ ČLOVEKA DOBRÝM?

- Človek je dobrým exemplárom svojej životnej formy, keď je v plnom zmysle prakticky racionálny (volí **dobré prostriedky**, uskutočňuje na základe dôvodov **dobré ciele**, ktoré sú dobré vo všeobecnosti) = **je cnostný**
- **Cnosť / nerest = kvalita / defekt racionálnej vôle ako ľudskej prirodzenosti**
- **Cnosť rozumnosti – základná cnosť ľudskej životnej formy (praktický úsudok o cieľi, prostriedkoch, okolnostiach a spôsobe konania)**
- **Ostatné cnosti (dôveryhodnosť, férovosť, vernosť, spravodlivosť, odvážnosť, láskavosť) – zohľadnenie dobier ľudského života, ktoré sa ukazujú v potrebách (potreba prežitia, ochrany, uznania, prijatia)**
- **Cnosti hrajú v ľudskom živote nevyhnutnú rolu (Geach: cnosti potrebujeme pre dobrý život ako včely žihadlá)**

